

bályozott tantervekhez képest máshová helyeződtek. Nem annyira a zene belső törvényszerűségeinek, technikájának, logikájának készség szintű elsajátítását javasoljuk a különböző korú tanulóknak, inkább nyitottabbá szeretnénk tenni őket a különböző zenei stílu-

sokon, műfajokon átszűrődő emberi üzenetekre, s a különböző élethelyzetekre, amelyek mindegyikének más és más zene felel meg, felismertetve velük, hogy minden zene értéke szerepének betöltésében rejlik.

Laczó Zoltán

Egy tantervelképzelés elé

Közel harmincéves zenepedagógiai pályám alatt – bár különböző jellegű és szintű zenei intézményekben tanítottam – mindig izgatott az a kérdés, hogyan lehet az általános iskolában mindenki számára úgy tanítani az ének-zene tantárgyat, hogy az meghatározó élményt adjon a tanulók számára, hogy – Kodálllyal szólva – az „ne gyöttelesem, hanem gyönyörűség legyen...”

Voltak kedvező iskolai tapasztalataim, de sajnos, voltak olyanok is, amelyek után nem ért váratlanul egy 1971-ben közzétett vizsgálat eredménye. Veczkó József országos reprezentatív minta alapján meghatározta az általános iskolai tantárgyak kedveltségi skáláját. Ezek szerint az ének-zene az 5. osztályban az 5–7. helyen, a 6. osztályban a 6–8. helyen, a 7. osztályban a 7–9. és végül a 8. osztályban a 8–12. helyen volt.

Saját munkámban sokszor kerestem a javítás lehetőségeit. Volt, amikor azt gondoltam, hogy az általános iskola sajátos körülményei között a programzene tárhatja fel leginkább a zene tartalmát. Ez válhat aztán személyessé, élménnyé, és elindíthat valamilyen zenei önfejlődést. Később aztán más művészeti ágak kapcsolódó alkotásainak hangulatkeltő hatásában láttam a segítséget. Rövidesen rájöttem azonban, hogy a zene tartalmának feltárásában az egyedül biztos kiindulási pont maga a leírt, illetve elhangzó mű. Ebben kell meghallani, ami lényeges, e folyton változó, alakuló folyamat befogadására kell érzékennyé tenni a tanulókat, ezt a lefordíthatatlan, elmondhatatlan, „zenei nyelvet” kell önmagából megérteni. (Nem zárva ki természetesen az előbbieket időnkénti lehetséges segítségét.)

Szépen vall erről *Mozart*: „Nem tudnék költői módon írni – nem vagyok költő. Nem értek a fény és árnyék művészi elosztásához – nem vagyok festő. Még arcjátékkal és

mozdulatokkal sem tudom gondolataimat kifejezni – nem vagyok táncos. De mindezt tudom hangok útján: muzsikusk vagyok.”

Nem tudom, az utóbbi években készítették-e az említetthez hasonló felmérését az ének-zene tantárgy kedveltségi helyezésétől. Az az érzésem, hogy a helyzet a mai napig nem változott. Szükség van tehát minden jobbító szándékra, amely segíti a zene iránti érzékenységet, illetve a zeneértés kialakításának munkáját. Ez az alapja annak, hogy élmény szülessen, embert formáló gyönyörűséggé váljék a muzsika.

Örömmel fogadtam a felkérést, melynek lényege egy általános iskolai tanterv megfogalmazása volt. Ez alkalmat ad tapasztalataim összegezésére, és talán találkozik a kollégáimban is élő jobbító szándékkal.

A munka követelményeit és anyagát az általam javasolt tanterv a következő területeken részletezi:

- aktív zenei tevékenység, éneklés, hangszerjáték;
- zenei érzékenység fejlesztése;
- zenei írás-olvasás, improvizáció;
- zenehallgatás.

Tantervem a megismerendő világot két irányban is ki szeretné tágítani. Egyrészt a természet és társadalom hangzó környezete iránt is érzékenységet kíván kialakítani. Ez az érzékenység általában az auditív kultúráltság szintjét emelheti, a jobb tájékozódástól a tapintatosabb viselkedésig. De a hangzó természeti környezet iránti érzé-

kenység a művészi zene legmodernebb jelenségeinek értéséhez is közelebb vihet.

Másrészt tágítani szeretné a megismerendő zenei világot a létező és már-már szinte mindent elárasztó populáris zene felé. A mai zeneáradatban való tájékozódási képesség, illetve a megfelelő értékítélet kialakítása szintén az iskola feladata.

A zenei tartalom értésére-érzésére a jelenlegi gyakorlat inkább a megismerés induktív irányából nevel. Egyszerűbb ritmusoktól fokozatosan a bonyolultabbak, kis hangkészlet-től a nagyobbak, rövidebb zenei folyamatok-tól a hosszabbak felé.

Talán kevésbé követelt irány a deduktív, vagyis az egész felől a részek felé haladó.

Zene esetében az egész alatt annak legáltalánosabb jellegzetességét, a mozgást, történetét, fejlődést érthetjük. Ezt a mozgást, történetét, fejlődést mennyiségi és minőségi ellentétek lendítik a hallgató elvárásának és a megszólaló jelenségnek a kontrasztjától az egyre bonyolultabb szerveződésű ellentéteig. De mindig ezekben az ellentétekben,

egymásra vonatkozásokban nyer tartalmat a zene. Így lesz „tartalma” egy nagy hangköz-ugrásnak skálaszerű lépések után. Így lesz „tartalma” az egész egymásra vonatkoztatott részeinek, a dallamnak, harmóniának, hangnemenek, tempónak, tételnek, hangszerezésnek stb.

A tanterv évfolyamról évfolyamra tervezett zenei ellentét-játékokkal szeretné segíteni, hogy tanulóink a zenét ilyen fejlődő, mozgó, izgalmas folyamatként éljék át. Az efféle átélés aztán kiben-kiben maradandó élményeket kelthet majd. (Vajon egy labdarúgó-mérkőzés izgalmát, élményét nem ez adja-e? A szabályok ismeretében feszülten figyeljük: eléri-e a játékos a beadást? Vissza tudja-e adni a labdát a jobb helyzetben levő csatárnak? Magasan ível-e, vagy legurít stb.?)

Ez a mozgást, fejlődést, változást érzékelő felfedezőmunka sok esetben nem feltételezi a zenei írás-olvasás készségét. Ezért azt megelőzheti, majd pedig jó irányban segítheti; kiegészíthetik egymást. Az átélt, tartalmas zenei jelenségek olvasása és írása lehet csak igazán értelmes feladat. Ugyanakkor az írás-olvasás bizonyos szintű újabb megismerést tehet lehetővé.

A tanterv változtatni szeretne a magyar népzene jelenlegi szerepén is. A zenei néphagyományt nem a műzenéhez vezető út részének tartja, nem az írás-olvasás, a forma, a

hangkészlet stb. megtanításához szükséges gyakorlóanyagként szólaltatja meg. A magyar népzene a múltunkban, történelmünkben, szokásainkban gyökerező, élményt adó énekes és hangszeres zene. A tanterv ebből a gazdagságból bátrabban válogat, feltárva ennek a kultúrának születési körülményeit, szerepét, értékeit, továbbélésének lehetőségeit.

A tanterv-elképzelés a magyar és az európai zeneirodalom megismertetésében, a

zenehallgatás munkájában az eddiginél nagyobb tanári szabadságot tervez. Tágabb teret szeretne adni a pedagógusok élményeinek, amikor a zenehallgatás anyagát korszakokhoz, műfajokhoz, zeneszerzők nevéhez köti csak, és nem konkrét művekhez. Talán a tanári élmény, a lelkesedés, a zeneszeretet így jobban átsugárzik majd a tanulókra is.

A jelzett tanterv a tízosztályos általános iskola ének-zene tantárgyának tanítását szeretné segíteni. Elképzeléseimet a jobbító szándék, a sokéves tapasztalat és az a meggyőződés irányította, hogy az énekóra gyönyörűség forrása is lehet, és a tanulókból egész életre beleolthatja a nemesebb zene szomját, ahogy ezt a kodályi célkitűzés is megfogalmazta.

Joób Árpád

Nem tudom, az utóbbi években készítettek-e az említetthez hasonló felmérést az ének-zene tantárgy kedveltségi helyzetéről. Az az érzésem, hogy a helyzet a mai napig nem változott. Szükség van tehát minden jobbító szándékra, amely segíti a zene iránti érzékenység, illetve a zeneértés kialakításának munkáját. Ez az alapja annak, hogy élmény szülessen, embert formáló gyönyörűséggé váljék a muzsika.